

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора ПОЯСОК ТАМАРИ БОРИСІВНИ
на дисертаційну роботу
ЧИЖИКОВОЇ ІННИ ВАЛЕРІЇВНИ на тему
«ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО НАВЧАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ ЗАСОБАМИ
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 01 – Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота І.В. Чижикової присвячена актуальній науково-педагогічній проблемі формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії засобами цифрових технологій. Її актуальність зумовлена сучасними трансформаційними процесами у вищій освіті, зокрема цифровізацією освітнього простору, утвердженням студентоцентрованих моделей навчання, зростанням вимог до саморегульованої освітньої та професійної діяльності майбутніх фахівців.

Дослідження органічно вписується в контекст реалізації стратегічних документів у сфері освіти (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна рамка кваліфікацій), а також корелює з європейськими освітніми орієнтирами щодо розвитку автономії та відповідальності здобувачів вищої освіти. Для майбутніх економістів здатність до самостійної навігації в інформаційних потоках, стратегічного планування й прийняття відповідальних рішень є ключовою професійною характеристикою.

Особливої значущості роботі надає трактування навчальної автономії як цілісного особистісного утворення, формування якого потребує спеціально організованого цифрового освітнього середовища. Акцент на поєднанні педагогічних інструментів і психологічних механізмів переходу студента від зовнішнього регулювання до внутрішнього самоспрямування відповідає

сучасним запитам ринку праці та стратегіям модернізації освіти в умовах воєнного й повоєнного часу.

Тема дисертації має безпосередній зв'язок із пріоритетними напрямками педагогічних досліджень у галузі цифрової трансформації освіти.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є логічно вмотивованими й належно обґрунтованими. Авторка здійснила ґрунтовний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, що дало змогу чітко окреслити понятійно-категоріальний апарат дослідження та виявити нерозв'язані аспекти проблеми.

Обґрунтованість результатів забезпечується комплексним поєднанням теоретичних і емпіричних методів, логічною послідовністю етапів педагогічного експерименту, а також застосуванням методів математичної статистики. Висновки дисертації узгоджуються з метою й завданнями дослідження та логічно впливають із проведеного аналізу.

Дисертаційна робота вирізняється високим рівнем методологічної культури, зокрема чітким обґрунтуванням актуальності дослідження через виявлені суперечності сучасної освітньої практики.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційної роботи.

Наукова новизна дослідження є безсумнівною та полягає у цілісному аналізі проблеми формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії засобами цифрових технологій. Уперше обґрунтовано сутність і структуру означеної готовності, у якій цифрові технології виступають не лише інструментом, а й освітнім середовищем розвитку суб'єктності студента; визначено й експериментально перевірено комплекс педагогічних

умов; розкрито потенціал хмарних сервісів і адаптивних платформ у проектуванні персоналізованих освітніх траєкторій.

Авторське трактування поняття «готовність студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії» як інтегративного, динамічного особистісного утворення є теоретично виваженим і науково обґрунтованим. Уточнено зміст ключових дефініцій, зокрема поняття «навчальна автономія» в контексті професійної підготовки економістів.

Достовірність результатів забезпечується репрезентативністю вибірки, тривалістю експерименту, багаторазовою перевіркою даних та узгодженістю теоретичних і емпіричних результатів.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Теоретичне значення дисертації полягає у розвитку наукових уявлень про навчальну автономію як педагогічний феномен та механізми її формування в умовах цифрового освітнього середовища; збагаченні теорії та методики професійної освіти шляхом наукового обґрунтування педагогічних умов формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії; визначенні дидактичного потенціалу цифрових інструментів (сервісів Google Workspace, засобів візуалізації Power BI, мов програмування, зокрема Python тощо) як засобів трансформації студента з об'єкта навчання на суб'єкта самоспрямованої освітньої діяльності.

Практична значущість роботи визначається розробленням та апробацією науково-методичного супроводу, який може бути безпосередньо впроваджений в освітній процес ЗВО. Авторкою запропоновано: методичний практикум та інструктивні матеріали для студентів (зокрема, інструктивно-методичні картки, шаблони індивідуальних планів тощо); банк цифрових завдань та проєктів, що стимулюють автономну пізнавальну активність; цифрові діагностичні

інструменти (чек-листи, профілі самооцінки), які дозволяють студентам здійснювати моніторинг власного прогресу, та ін.

Матеріали дослідження можуть бути використані у викладацькій практиці закладів вищої освіти, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також у подальших наукових дослідженнях з проблем цифрової педагогіки та автономного навчання, а також можуть бути інтегровані в освітній процес ЗВО економічного спрямування та адаптовані для підготовки фахівців інших соціономічних спеціальностей.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Результати дослідження пройшли широку апробацію. Основні положення дисертації достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях авторки (загалом 31 праця), що включають статті у фахових виданнях, публікації у міжнародних базах даних (Scopus), тези доповідей та навчально-методичні видання. Публікації репрезентують ключові аспекти теоретичної та експериментальної частин дисертації й підтверджують апробацію результатів дослідження. Кількість та якість публікацій відповідає чинним нормативним вимогам МОН України щодо публікаційної активності здобувача ступеня доктора філософії.

6. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам.

Структура дисертації є класичною та логічною: вступ, два розділи (теоретичний та експериментальний), висновки до розділів, загальні висновки та список використаних джерел (278 найменувань). У вступі чітко окреслюється методологічний апарат дослідження, наведено влучно сформульовані положення щодо визначення об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези. Вони є узгодженими між собою на засадах ієрархічно обумовленого підпорядкування та відбиття необхідних взаємозалежних зв'язків.

У першому розділі дисертаційного дослідження здійснено теоретичний аналіз проблеми формування готовності студентів економічних спеціальностей

до навчальної автономії та з'ясовано методологічні засади її реалізації в умовах цифровізації освіти. Авторкою вдало поєднано системний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, проєктно-технологічний, рефлексивно-оцінювальний та акмеологічний підходи, що дозволило комплексно дослідити процес формування готовності до навчальної автономії. Наукові положення дисертації базуються на ґрунтовному аналізі нормативно-правової бази та теоретичної психолого-педагогічної спадщини зарубіжних і вітчизняних учених. Дисертантка аргументовано та переконливо здійснила теоретичні узагальнення і запропонувала власний науково виважений підхід до розв'язання проблеми формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії засобами цифрових технологій. Обґрунтованість результатів підтверджується чітко сформульованим категоріально-понятійним апаратом та використанням репрезентативної вибірки здобувачів. Авторська дефініція «готовність студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії» коректно відображає інтегративний характер цього особистісного утворення, що поєднує ціннісно-мотиваційний, змістово-теоретичний, операційно-практичний та особистісний компоненти. Теоретичне обґрунтування компонентів готовності дозволило розробити систему критеріїв та показників, які логічно переходять у роботі у практичну площину дослідження, підтверджуючи його системність і цілісність та забезпечуючи надійність діагностичного інструментарію, визначених педагогічних умов, принципів, методів і засобів організації процесу формування зазначеної готовності, що представлено у другому розділі роботи. Висновки базуються на коректному застосуванні методів математичної статистики для обробки даних педагогічного експерименту. Зміст роботи повністю відповідає темі, об'єкту, предмету та поставленим завданням. Кожен розділ завершується обґрунтованими підсумками.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності.

Дисертація І.В. Чижикової є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею. Дисертаційна робота виконана відповідно до вимог, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Аналіз тексту роботи не виявив порушень принципів академічної доброчесності. Усі запозичення мають коректні посилання, результати дослідження є оригінальними, а висновки — авторськими.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи вагомі позитивні напрацювання та здобутки Інни Валеріївни Чижикової, вважаємо за доцільне звернути увагу на певні *дискусійні моменти та зауваження*.

1. Робота характеризується ґрунтовною методологічною основою та спирається на широкий спектр сучасних наукових підходів (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, проектно-технологічний, рефлексивно-оцінювальний, акмеологічний), що дозволило комплексно розкрити проблему формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії. Разом із тим, на нашу думку, дослідження могло б виграти від більш чіткого акцентування гуманістичного підходу, який безпосередньо пов'язаний з ідеями саморозвитку, суб'єктності та ціннісного самовизначення здобувачів освіти. Водночас слід зазначити, що елементи гуманістичної парадигми фактично реалізовані в роботі через орієнтацію на індивідуальні освітні траєкторії, розвиток внутрішньої мотивації та рефлексії студентів.

2. У дисертації обґрунтовано й експериментально перевірено систему педагогічних умов формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії. Разом із тим, для підвищення аналітичної глибини дослідження, на нашу думку, доцільним було б здійснити

більш детальний диференційований аналіз ефективності кожної педагогічної умови окремо, що дозволило б точніше визначити внесок кожної з них у загальний результат.

3. Дослідження зосереджене переважно на формуванні готовності до навчальної автономії у межах освітнього процесу з навчальних дисциплін економічного циклу. Водночас, на наш погляд, робота могла б бути посилена розширеним аналізом можливостей позааудиторної діяльності студентів (участь у стартап-проектах, професійних конкурсах, студентських ініціативах), яка також має значний потенціал для розвитку автономії в умовах цифрового освітнього середовища.

4. Авторка переконливо доводить доцільність використання цифрових технологій як засобу формування готовності до навчальної автономії. Разом із тим, на нашу думку, робота могла б виграти від глибшого розмежування понять «цифрові технології» та «цифрове освітнє середовище», а також від чіткішого окреслення меж педагогічного впливу технологій у порівнянні з психолого-педагогічними чинниками автономії.

5. Результати експериментальної роботи переконливо підтверджують ефективність запропонованих педагогічних умов формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії. Водночас постає питання щодо можливості екстраполяції отриманих результатів на підготовку фахівців інших галузей знань, що могло б підвищити універсальність запропонованої моделі.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових пошуків авторки.

Висновок: Дисертаційна робота І.В. Чижикової «Формування готовності студентів економічних спеціальностей до навчальної автономії засобами цифрових технологій» за актуальністю, новизною теоретичних результатів,

високим рівнем проведених досліджень відповідає вимогам до оформлення дисертацій, що затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.); п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її авторка – Інна Валеріївна Чижикова заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 01 Освіта/Педагогіка:

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітніх,
математичних наук та інформатики
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

ТАМАРА ПОЯСОК

С.М.Черненко

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 14:30:10 15.01.2026

Назва файлу з підписом: Відгук опонента.PDF
Розмір файлу з підписом: 582.7 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук опонента.PDF
Розмір файлу без підпису: 548.9 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ПОЯСОК ТАМАРА БОРИСІВНА
П.І.Б.: ПОЯСОК ТАМАРА БОРИСІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2268215841
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 14:30:08
15.01.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000009D3368013F29C006
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.08.25 13:00